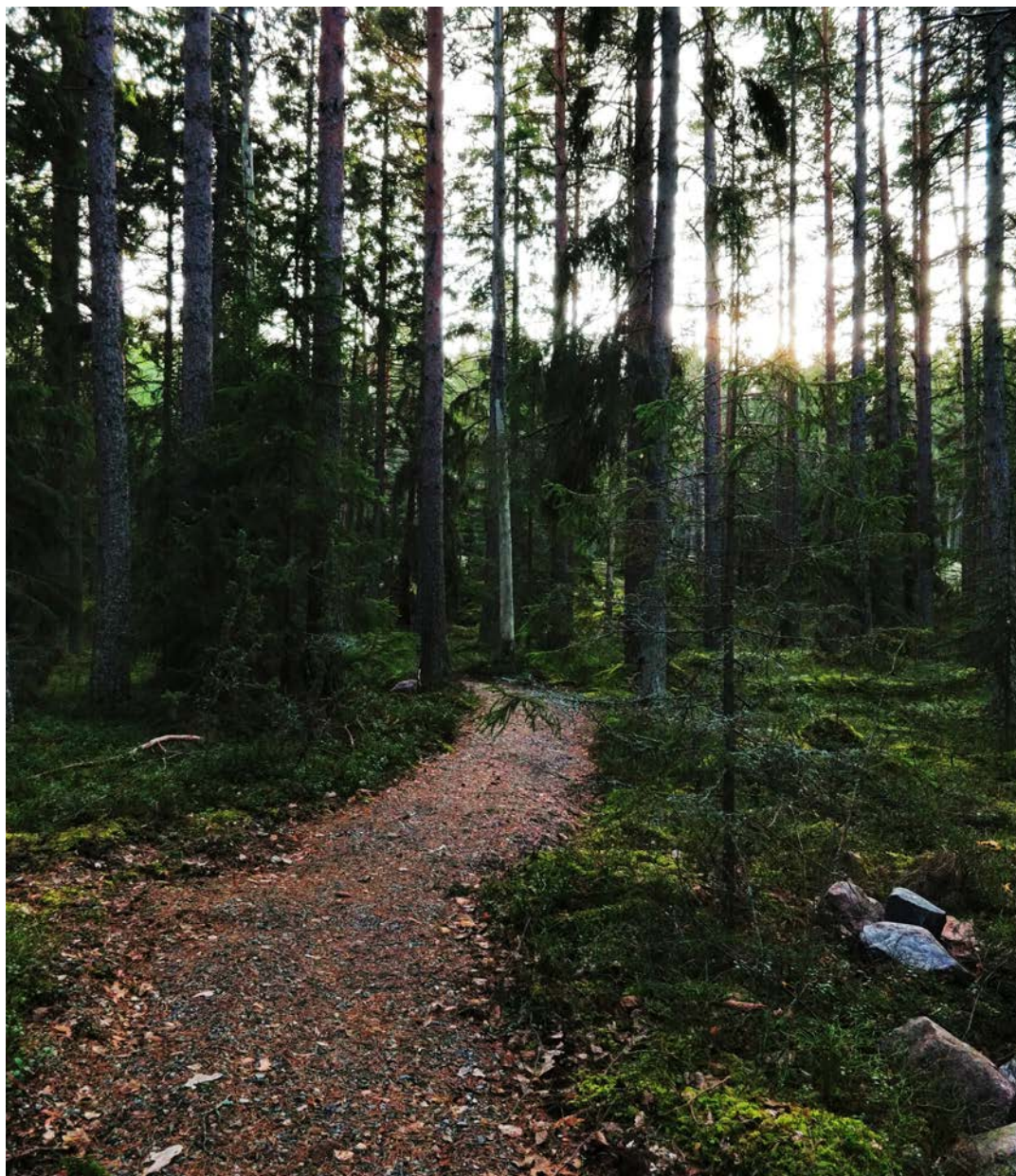

HANKEOPAS YHDISTYKSILLE

LEADER-RAHOITUS
LUONTOPOLKUJEN JA
TAUKOPAikkojen PERUSTAMISEEN

I samma båt
samassa veneessä

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

SISÄLTÖ

03 OHJEET

Eri hanketyypit
Hankesuunnitelma
Omarahoitus
Kustannusarvo
Päätös ja hanketyö

07 KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

Talkootyö
Luvat
Ylläpitosuunnitelma
Näkyvyys

08 LUONTOPOLUN SUUNNITTELU

Opasteet ja saavutettavuus
Palvelut
Turvallisuus
Esteettömät polut

12 LINKIT

OHJEET

Kun haette rahoitusta hankkeelle on paljon asioita mitä on otettava huomioon ennen aloittamista, hankkeen aikana, ja kun on aika hakea Leader-rahoitusta. Tarkat ohjeet löytyvät **Hanketoimijan käsikirjasta.**

Hankkeen rahoituskriteerit kulkevat käsi kädessä oman Leader-ryhmän nykyisen strategian kanssa. Strategia on nähtävissä Leader-ryhmän verkkosivustolla.

ERI HANKETYYPIT

Ensin on määritettävä hanketyyppi. Onko kyseessä kehityshanke, yleishyödyllinen investointi tai teemahanke.

KEHITYSHANKE

Kehityshankkeessa voi palkata hanke-työntekijöitä, jotka tekevät kehitystyötä hankkeen puitteissa. Kehityshankkeet eivät voi sisältää investointeja. Vähimmäisbudjetti on 10 000€.

YLEISHYÖDYLLINEN INVESTOINTI

Yleishyödyllisessä investoinnissa rakennat tai investoit johonkin, josta laaja yleisö voi hyötyä. Vähimmäisbudjetti on 10 000€.

TEEMAHANKE

Teemahankkeita voi hakea vain Leader-ryhmä, ja ne tukevat pieniä yleishyödyllisiä kehitystoimenpiteitä tietyn teeman sisällä. Teemahankkeet voivat olla joko kehitystyötä tai investointeja. Teemahankkeen toimenpiteet ovat alle 10 000€.

HANKESUUNNITELMA

Hyvän hankkeen edellytys on hyvin harkittu ja yksityiskohtainen hankesuunnitelma.

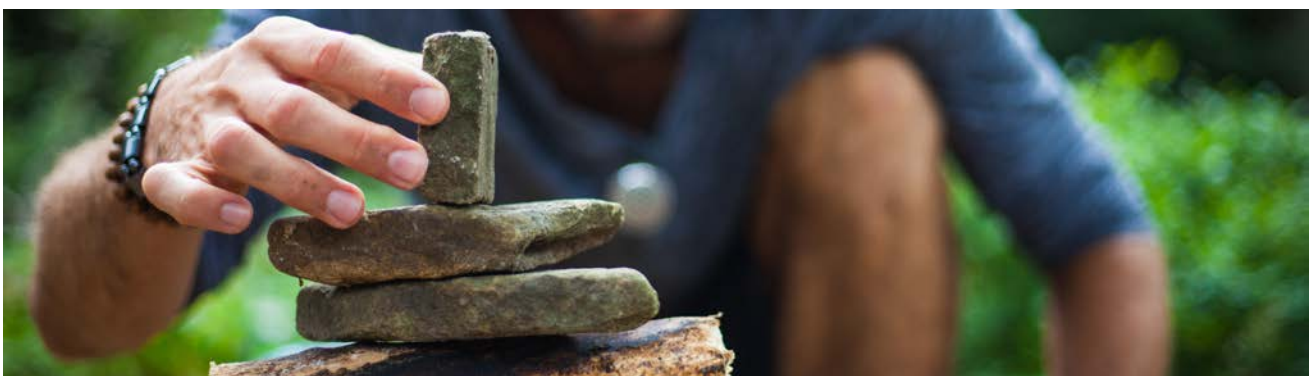
HANKESUUNNITELMAN RAKENNE

- 1) Hankkeen nimi
- 2) Hankkeen julkinen kuvaus
- 3) Hakija
- 4) Hankkeen tarve ja tausta
- 5) Hankkeen tavoitteet
- 6) Hankkeen toimenpiteet ja toteutustapa sekä riskit toteutuksessa
- 7) Hankkeen yhteistyötahot
- 8) Millaisia riskejä hankkeeseen sisältyy ja miten niihin varaudutaan?
- 9) Miten huomioidaan kestävän kehityksen periaatteet?
- 10) Yhteys Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan sekä alueelliseen suunnitelmaan tai paikalliseen strategiaan. Miten aiemmat hankkeet on huomioitu?
- 11) Toiminta-alue, kohderyhmä, hyödynsaajat sekä aikataulu
- 12) Miten hankkeen toteutumista arvioidaan?
- 13) Miten hankkeessa syntyvää toimintaa jatketaan hankkeen päättymisen jälkeen?
- 14) Tiedottaminen
- 15) Hankkeen kustannusarvio
- 16) Hankkeen rahoitussuunnitelma

Jos hankkeessa on kyse *rakentamisesta*, tarvitaan hankesuunnitelman lisäksi seuraavat tiedot:

- Pääpiirustukset.
- Erikoissuunnitelmat (esim. LVI- ja sähkösuunnitelmat).
- Rakennusselostus
- Kustannusarvio

- Tärkeintä on, että raportti antaa selkeät vastaukset seuraaviin kysymyksiin: *Mitä? Miksi? Koska? Miten? Missä? Keneltä? Millä resursseilla? Mitä uutta hanke tuo?*
- On tärkeä muistaa, että hanketoimenpiteitä ei saa aloittaa ennen kuin hankehakemus on rahoittajilla. Hanketta on haettava Hyrrä-tietokonejärjestelmän kautta ja siihen on laadittu **Hyrrä-ohjeet**.

OMARAHOITUS

On tärkeää muistaa, että tarvitaan tietty määrä omarahoitusta, rahoitusosuus vaihtelee hanketyypin mukaan. Tämä oma osa kehityshankkeissa voi koostua talkootyöstä, mutta aloittaakseen hankkeen yhdistyksen on kyettävä osoittamaan, että he voivat itse maksaa palkat vähintään kuuden kuukauden ajan, ennen kuin voivat tehdä maksuhakemuksen. Omarahoitusta voi hakea mm. rahastolta, säätiöltä, rahoittaa pankkilainalla tai yhdistyksen tai yhtiön pääoman avulla.

KUSTANNUSARVIO

Kustannusarviota laadittaessa kustannusten perustelu tulisi olla selvä.

Erittele **rahoitus** seuraavasti:

- Haettava tuki (EU ja valtio, Leader-hankkeissa myös Leader-kuntaraha)
- Kunnan suora rahoitus hankkeeseen (yleensä vain, jos kunta on hakijana)
- Muu julkinen rahoitus (seurakunnan, Metsähallituksen, Luken raha yms.)
- Yksityinen, rahallinen osuus
- Yksityinen, vastikkeeton työ.

Yleishyödyllisten kehittämishankkeiden

kustannuspuolella esitetään:

- Palkat (kuukausipalkka + 30% liitännäiskustannukset)
- Palkkiot
- Vuokrat
- Ostetut palvelut (konsultointi, kirjanpito ja koulutus)
- Matkakulut
- Muut välittömät kustannukset
- Arvioidut yleiskustannukset 24% (24% palkkakustannuksista)
- Vastikkeeton työ (talkootyö, voi muodostaa koko yksityisen rahoituksen osuuden)
- Hankkeen tulot

Yleishyödyllisten investointien

osalta on ilmoitettava seuraava:

- Koneet ja inventaario
- Rakentaminen
- Rakennuksen hankinta
- Aineettomat investoinnit

Budjettia laatiessa on muistettava seuraavat:

- Talo 2000 -viitekustannuksia käytetään rakennuskustannusten laskemiseen, valmiille tuotteille hintavertailun voi tehdä netissä (arvo alle 2500€)
- Kirjoita budjettiin määrät ja yksikköhinta + kunkin materiaalin kokonaishinta
- Ilmoita kaikki talkoo-tunnit ja talkootyön arvo sekä kustannuksina että rahoituksena
- Kaikista hankinnoista, joiden arvo on yli 2500 €, on liitettävä kolme tarjousta

MUISTA, ETTÄ RAHOITUSSUUNNITELMAN SUMMAA TULEE OLLA YHDENMUKAINEN KUSTANNUSEHDOTUKSEN SUMMAN KANSSA!

PÄÄTÖS JA HANKETYÖ

Kun hankehakemus on jätetty, Leader-ryhmä käsittelee hakemuksen hallituksessa ja ELY-keskus tekee päätöksen rahoituksesta. Hankepäätös tarkistetaan sitten hakijan kanssa mahdollisten kysymysten tai epäselvyyksien selvittämiseksi.

Kun hankehakemus on rekisteröity rahoittajien luona, varsinainen hanketyö voi alkaa. Hankehenkilöstön on pidettävä **tuntikirjanpitoa** tehdyistä tunneista, joka liitetään sitten maksuhakemukseen. On myös pidettävää tuntikirjanpitoa **talkootöistä** ja **matkakorvauksista**.

Osoitteesta **maaseutu.fi** löydät viestintäohjeet ja materiaalipankin, johon sisältyy muun muassa logoja ja kuvia. Lisäksi olisi tehtävä lehdistötiedote, joka sisältää tärkeitä tietoja hankkeesta, ja toimitettava asiaankuuluville tiedotusvälineille.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Loppuraporttia laatiessa, kannattaa käyttää tukipäätöksessä olevaa loppuraporttimallia. Raportoinnin helpottamiseksi on hyvä pitää hankepäiväkirjaa, johon on merkitty päivämäärät, osallistujien lukumäärä, suoritettut toimet ja muut hankkeen etenemiseen liittyvät asiat. Hankepäiväkirja voidaan myös kirjoittaa suoraan raporttimalliin.

KHankkeen aikana, on tarkistettava, että kaikki toimenpiteet tulee tehtyä, ja että kustannukset pidetään asetetuissa puitteissa.

Realistinen hankesuunnitelma

- Kestävä rahoitus
- Rohkeutta
- Kehitysinnostus

= Hyvä hanke!

KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

TALKOOTYÖTÄ

Yleishyödyllisten kehitys- ja investointihankkeiden tukiosuus on noin 65-70% kokonaiskustannuksista. Omarahoitusosuus, 30-35%, voi koostua yksityisistä varoista tai vastikkeettomasta työstä eli talkootyöstä. Talkootyön arvo on 15 €/hlö/h, työntekijän on oltava yli 15 vuotta vanha. Talkoovoimana käytettävien työkoneiden arvo on 30 €/h. Talkootyö lasketaan hankkeessa sekä omarahoituksena että kustannuksena.

LUVAT

Luontopolkujen lupien osalta tarvitset maanomistajan luvan, ellei yhdistys itse ole maan omistaja. Kannattaa myös tarkistaa paikalliselta kunnalta, onko paikallisia erityismääräyksiä. Jos aiot rakentaa tulipaikan, siltoja, portaita tai vastaavia, kannattaa myös tarkistaa kunnalta, vaaditaanko rakennuslupa, tomintalupa tai ilmoitus.

Suomen Latu on kehittänyt sopimusmallin, jota voidaan käyttää, kun maanomistaja ja polusta vastaava tekevät sopimuksen. [Sopimusmalli](#) löytyy Suomen Ladun verkkosivuilta.

YLLÄPITOSUUNNITELMA

Ylläpitosuunnitelman malli on luotu, ja löytyy tämän asiakirjan liitteenä (Liite 1). On tärkeää selvittää jo suunnitteluvaiheessa, kuinka kunnossapidon tulisi toimia ja kuka on vastuussa.

NÄKYVYYS

Luontopolun tai taukopaikan näkyvyyden saavuttamiseksi on olemassa useita erilaisia digitaalisia alustoja.

Ensinnäkin kannattaa olla yhteydessä omaan kuntaan saadakseen reitti kunnan sivuilla olevien luontopolkujen luetteloihin. Kunnilla on velvollisuus tiedottaa alueen virkistysalueista. Myös kuntien "visit"-sivut tarjoavat hyvän näkyvyyden. Lounais-Suomessa on [Lounaistieto](#), joka tarjoaa tietoa Lounais-Suomesta monista eri näkökulmista. [Citynomadi-alustaan](#) voit lisätä luontopolun, taukopaikan tai muut palvelut, jotta vierailijat näkevät helposti alueen tarjonnan sekä suoraan kartalle sijoitettuna että luettelona.

[Outdoor Active](#) on patikointiin, pyöräilyyn, hiihtoon ja muuhun ulkoiluun suunnattu foorumi. Suomessa on myös [Retkipaikka](#)-sovellus, joka kokoaa kaikki luontopolut, laavut, luontokohteet ja vastaavat käyttäjien kokemusten perusteella.

LUONTOPOLUN SUUNNITTELU

Luontopolun suunnittelussa on otettava huomioon monia asioita. On hyvä aloittaa tarkistamalla luontopolkujen perustamisesta koskeva voimassa oleva lainsäädäntö.

Ulkoilulaki löytyy Finlexin verkkosivuilta.

Outdoors Finland on julkaissut **Retkeilyreittien ja -matkailun suunnitteluoppaan**. Suomen Ladun -verkkosivuilta löytyy myös useita hyviä vinkkejä ulkoilupaikkoja suunniteltaessa,

Vinkkejä ulkoilupaikkojen suunnitteluun.

OPASTEET JA SAAVUTETTAVUUS

Vierailijoiden turvallisuuden takaamiseksi, ja luonnonvaikutusten vähentämiseksi on tärkeää että luontopolku on merkitty oikein. Jotta kävijät löytävät polun helposti, polun alkamiskohtaan tulisi olla osoite tai GPS-koordinaatti. Polulle on päästävä autolla, tilatulla bussilla tai julkisella liikenteellä.

Suomen Latu on laatinut valtakunnallisen oppaan ulkoilureittien luokittelusta ja kuvauksesta heidän verkkosivuilla **suomenlatu.fi**. Voit myös käyttää samanlaisia merkintöjä kuin laskettelurinteillä.

On hyvä, että alussa on selkeä kartta, jossa on tietoja polun pituudesta, polun kartta ja jonkinlainen kuvaus polun vaikeusasteesta. Jos polkuja on useita, on tärkeää ilmoittaa alusta alkaen selvästi, miten eri polut on merkitty luontoon, jotta kävijä voi valita oikean.

Alla näet joitain esimerkkejä infokylteistä polun alussa: ensimmäinen ei ole niin hyvä, toiset selkeämmät. On myös aina hyvä tiedottaa jokamiehen oikeuksista.

Polun varrella on tärkeää, että löytyy selkeät merkit tai merkinnät, jotta kävijät eivät eksy tai vaella pois polulta, niin että luonto kärsii. Merkintöinä voi käyttää pieniä kirkkaanvärisiä puupaloja, maalattuja kiviä, tai maalata suoraan puille tai kalliolle. Näistä ympäristöystävällisin tapa on maalata suoraan puille tai kalliolle. Värin valinnassa on hyvä ottaa huomioon värisokeus ja kausivaihtelut, oranssi on osoittautunut toimivaksi väriksi.

Jos alueella on useita eri polkuja, on hyvä merkitä eri polut eri väreillä mahdollisimman hyvän selkeyden saavuttamiseksi. Merkinnät on sijoitettava noin 20-30 metrin välein ja näkyvä molemmista suunnista.

Reittisuositukset

Saavutettavuus

- reitin tulee olla helposti saavutettavissa omalla autolla, tilausbussilla tai julkisilla kulkuvälineillä

Vetovoimaisuus

- reitti kulkee vaihtelevassa maastossa hyvin viitoitettuna
- reitin varrella on oltava majoitusvaihtoehtoja reitin vaativuuteen sopivin välein

- reitin alussa on infokartta reitin palveluista

Reitin vaativuustaso ja kuljettavuus

- reitti tarkistetaan vuosittain

- reitti on luokiteltu Suomen Ladun valtakunnallisen ulkoilureittien luokitus- ja kuvausohjeen mukaisesti ja Suomen Ladun hyväksymän reittiluokittelijan toimesta

Suomen Ladun valtakunnallinen ulkoilureittien luokitus- ja kuvausohje:

● Helppo reitti (sininen ympyrä)

- vähän korkeuseroja
- ohjeellinen maksimikaltevuus enintään 15 %
- korkeusero enintään 50 m/km
- sivuttaiskaltevuus enintään 3-5 %
- etenemisnopeus n. 12-15 min/km

■ Keskivaativa reitti (punainen neliö)

- jonkin verran korkeuseroja ja vaikeakulkuisia paikkoja
- ohjeellinen maksimikaltevuus enintään 30 %
- korkeusero enintään 120 m/km
- etenemisnopeus n. 16-20 min/km

▲ Vaativa reitti (musta kolmio)

- jyrkkiä ja vaikeakulkuisia osuuksia
- etenemisnopeus yli 21 min/km

Polulle voi sijoittaa erilaisia opasteita, joissa on tietoa muun muassa alueen historiasta, luonnosta tai muista mielenkiintoisista asioista. Näiden opasteiden yhteydessä voi olla hyvä sijoittaa penkit antamaan mahdollisuuden levätä reitin varrella.

Metsähallitus on laatinut oppaan, [Hyvän viitoittamisen perusteet](#), mistä löytyy tietoa siitä mitä pitää ottaa huomioon polun merkitsemisessä.

[Lapin Ammattikorkeakoulu](#) on luonut verkkosivuston, joka sisältää hyvää ja tärkeää tietoa ulkoreittien opasteista.

PALVELUT

Luontopolkujen ja taukopaikkojen yhteydessä on hyvää olla asianmukaista palvelua.

- Kunnollinen **pysäköinti** selkeillä opasteilla, jotta ei aiheudu vaaraa liikenteelle tai että luonto kärsii, jos autoilijat pysäköivät luontoon.
- **Roskakorit**, mieluiten useissa paikoissa, jos on mahdollista tyhjentää säännöllisesti. Polun puhtaana pitäminen vähentää myös roskaantumista. On myös hyvä viestiä, että jokainen vie omat roskansa pois.
- **Ulkohuussit**, jotka siivotaan säännöllisesti. Tämä vähentää myös roskaantumista.
- **Piknikpöytä**, jossa kävijät voivat nauttia omia eväitä.
- **Nuotiopaikka**, on oltava hyvässä kunnossa ja turvallinen. Jos nuotiopaikka löytyy, on suositeltavaa että polttopuitakin löytyy. Paloturvallisuus on erittäin tärkeää, ja siitä on oltava hyvin tiedotettu.

TURVALLISUUS

Turvallisuus on erittäin tärkeää uutta polkua luodessa. Tukesin, Turvallisuus- ja kemikaaliviraston mukaan, jokaisella ulkoreitillä tulisi olla haltija, joka vastaa polun turvallisuudesta, ja laatii reittiä koskevan **turvallisuusasiakirjan**. Haltija voi olla esim. kunta, kyläyhdistys, hiihtokeskus, hotelli, seurakunta, tai voittoa tavoittelematon yhdistys. Lisätietoja tästä löytyy **Tukesin verkkosivuilta**. Turvallisuusasiakirja on palveluntarjoajan kirjallinen kuvaus palvelun turvallisuuden organisoinnista. Turvallisuusasiakirjassa kuvataan palveluun liittyvät vaarat, ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi ja hätätilanteisiin varautumiseksi.

Reittiä suunniteltaessa tulee tarkistaa maasto mahdollisten turvallisuusriskien varalta, ja yrittää johtaa polku pois päin niistä. On hyvä varoittaa maanvyöryriskistä ja liukastumisesta, ja yrittää helpottaa pelastuspalvelun pääsyä polulle. Lepoalueilla voi löytyä tauluja pelastusohjeista ja GPS-koordinaateista. Matkapuhelinsovellusta 112 on hyvä suositella vierailijoille.

Nuotiopaikoilla paloturvallisuudesta on oltava selkeät ohjeet ja ruoho- tai metsäpalovaarasta on ilmoitettava.

Oikealla näkyy **Ohjeita luonossa liikkujalle**-malli jonka voi ripustaa lähtöpaikkaan, tai taukopaikoille matkan varrelle.

Alla olevaa mallia voi käyttää sijaintimerkintänä.

OHJEITA LUONOSSA LIIKKUJALLE

Varaa mukaan evästä, ensiapupakkaus ja tarvittaessa nuotiopuita, ellei laavulla ole polttopuuhuoltoa. Älä vahingoita metsää! Liiku turvallisesti **OMALLA VASTUULLA!**

● Luonossa, laavuilla ja näkötorneilla ym. liiku aina omalla vastuulla!

- Noudata roskattoman retkeilyn periaatteita ja jokamiehen oikeuksia.
- Vie mennessäsi se, minkä toit tullessasi.
- Siivoa jälkesi ja huolehdi yleisestä siisteydestä.
- Polta vain palava jäte, puhdas paperi ja pahvi.
- Älä tee tulta metsäpalo-varoitusten aikana.
- Älä katko puita tai vahingoita luontoa muullakaan tavoin
- Kohtelias tupakoitsija ei jätä tumppeja maastoon.
- Siisti ja hyvin hoidettu ympäristö tuo hyvän mielen kaikille!

Verenvuodon tyrehtyttäminen

- Tyrehdytä verenvuoto painamalla sormin tai kämmenellä suoraan vuotokohtaan.
- Sido vuotokohtaan paineside käyttäen joko sidetarvikkeita tai muita välineitä, esimerkiksi huivia.
- Auta loukkaantunut tarvittaessa istumaan tai makuulle.

Elvyttäminen

- Soita hätänumeroon 112
- Avaa hengitystiet nostamalla leukaa. Jos hengitys ei ole normaalia, aloita elvytys.
- Painele henkilön rintaa 30 kertaa reippaalla rytmillä, puhallus ei ole pakollinen.
- Jatka elvytystä kunnes apu saapuu.

- Mikäli paikalla on sammutin, irrota varmistussokka.
- Ota tukeva ote sammutus-letkun päästä.
- Lähesty paloa tuulen suunnasta.
- Aloita sammutus riittävän etäältä suuntaamalla suihku liekkien juureen.

Lataa puhelimeen 112-sovellus!

Lainsäädännön kannalta reittejä pidetään kuluttajapalveluina, mikä tarkoittaa, että reittioperaattorin on toimittava kuluttajansuojalain mukaisesti. **Kuluttajansuojalain** osat, jotka liittyvät erityisesti merkittyihin reitteihin, ovat:

1. Yleinen huolenpitovelvollisuus, joka velvoittaa jokaisen reittioperaattorin arvioimaan riskit ja huolehtimaan reitistä estääkseen vaaran jonkun terveydelle tai omaisuudelle. (§ 5)
2. Velvollisuus toimittaa tietoja reitin käyttäjälle selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla. Tietoja on toimitettava riittävästi, jotta asiakas voi arvioida reittiin ja sen rakenteisiin liittyvät vaarat ja liittää ne omaan asiantuntemukseensa. (Luku 9 + VNA 613/2004)
3. Reittejä voidaan myös velvoittaa laatimaan turvallisuusasiakirja, jos reittiä ei riskiarvioinnin mukaan pidetä vähäriskisenä.

ESTEETTÖMÄT POLUT

Esteetön eräpolku-hankkeen loppuraportissa on koottu, mitä tulisi ottaa huomioon, kun luo esteettömän polun. Hanke on Metsähallituksen, Invalidiliiton ja Suomen paralympiakomitean yhteistyö, ja raportti löytyy osoitteesta paralympia.fi.

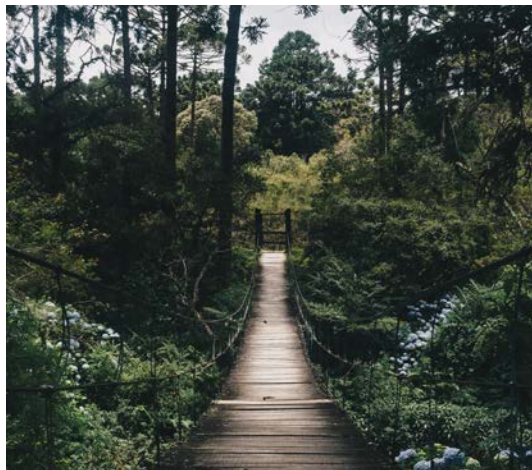
Vaativa pyörätuolireitti

Reitin luokittelumiseksi

esteettömäksi sen on noudatettava seuraavia kriteerejä:

- Reitti kovapintainen, reitillä ei saa olla esteitä eikä kuoppia.
- Pyörätuolireitin pituuskaltevuus enint. 1:20, eli 5%
- Sivuttaiskaltevuus enintään 2%
- Reitin leveys vähintään 2m
- Reitillä on mahdollista liikkua itsenäisesti pyörätuolilla kelaten

- Reitillä vaikeakulkuisia osia tai suurempia kaltevuuksia kun normaalilla pyörätuolireitillä
- Tasaisella osuudella voi olla pienehköjä kuoppia tai pehmeähköjä osia
- Jonossa kuljettava polku vähintään 1.5 metrin levyinen - näillä kapeilla poluilla voi olla ohitus- tai kääntöpaikkoja
- Rinnakkain kuljettavien polkujen leveys on 2-4m
- Sivuttaiskaltevuus saa olla enint. 2%
- Reitillä varaudutaan liikkumaan avustajan kanssa tai sähköpyörätuolilla
- Itsenäisesti liikkuville näkövammaisille tarkoitetulla reiteillä tulee polkujen reunoilla olla kaiteet, reunapuut tai vastaavia näkövammaisten orientoitumista helpottavia rekennelmiä.

LINKIT

www.lounaistieto.fi

www.citynomadi.fi

www.retkipaikka.fi

outdooractive

www.outdooractive.com

LINKIT

Hanketoimijan käsikirja:

<https://ruokavirasto.mobiezone.fi/zine/290/cover>

Hyrrä-ohjeet:

<https://ruokavirasto.mobiezone.fi/zine/165/cover>

Hanketyön tuntikirjanpito:

<https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/yhteisot/tuet-ja-kehittaminen/3321l.xls>

Talkootyön tuntilista:

<https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/yhteisot/tuet-ja-kehittaminen/3322l.xls>

Matkalasku:

<https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/yhteisot/tuet-ja-kehittaminen/3320l.xls>

Viestintäohjeet:

<https://maaseutu.kuvat.fi/kuvat/Logot,+lomakepohjat+ja+markkinointikuvat/>

Sopimusmalli maanomistajien kanssa tehtäviin sopimuksiin:

<https://www.suomenlatu.fi/media/vaikuta/vaikuta-tiedostot/sopimuspohja-ulkoilureitin-perustaminen-2019.pdf>

Ulkoilulaki:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730606>

Retkeilyreittien ja -matkailun suunnitteluopas

https://issuu.com/outdoorsfinland/docs/retkeilymatkailun-suunnitteluopas?fbclid=IwAR3spkUy9e_1bINkIgLfCVM_m9SLX-aRDIHrQwK2_Flw29BEyLREWC1iq4

Vinkkejä ulkoilupaikkojen suunnitteluun

<https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/sina-voit-vaikuttaa/vinkkejä-ulkoilupaikkojen-suunnitteluun.html>

Hyvän viittoittamisen perusteet:

<https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Muut/viitoitusopas.pdf>

Reittiluokitus

<https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/sina-voit-vaikuttaa/vinkkejä-ulkoilupaikkojen-suunnitteluun/reittiluokitus.html>

Reittimerkintä

blogi.eoppimispalvelut.fi/reittimerkit

Kuka vastaa ulkoilureitin turvallisuudesta?

<https://tukes.fi/tuotteet-ja-palvelut/kuluttajille-tarjottavat-palvelut/kuntoliikunta-ja-ulkoilu/kuntoilu-ja-ulkoilureitit>

Turvallisuusasiakirja

<https://tukes.fi/tuotteet-ja-palvelut/kuluttajille-tarjottavat-palvelut/palveluntarjoajan-velvollisuudet/turvallisuusasiakirja#cb08c923>

Kuluttajansuojalaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038>

Hankeraportti, Esteetön eräpolku:

<https://www.paralympia.fi/images/tiedostot/erapolku/erapolkuraportti.pdf>

I samma båt
samassa veneessä

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

